

PŘÍLOHA č. 5

Podporované aktivity

Podpora komunitní sociální práce a komunitních center jako prostředků sociálního začleňování nebo prevence sociálního vyloučení

Podporovány budou aktivity směřující k profesionální realizaci sociální práce jako činnosti zaměřené na pomoc komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování v jejich přirozeném prostředí.

1. Komunitní sociální práce:

Komunitní sociální práce = činnosti nad rámec základních činností sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, realizované v přirozené komunitě. Aktivity podporované v rámci komunitní sociální práce musí mít **přímou vazbu na sociální začleňování nebo prevenci sociálního vyloučení osob**.

Komunitní sociální práce představuje významný inkluzivní mechanismus. Osoby z cílových skupin jsou zapojovány do rozhodování a do přímé realizace opatření na úrovni sousedství, vyloučené lokality, obce, města, mikroregionu, a to s cílem získání lepšího přístupu ke společenským zdrojům (sociální ochrana, bydlení, vzdělání, zaměstnání, možnost uplatňovat svá práva atd.).

Gestorem komunitní sociální práce je **kvalifikovaný sociální pracovník** (dle zákona č. 108/2006 Sb.), například sociální pracovník obce či dobrovolného svazku obcí (i na malých obcích).

Komunitní práce v kontextu sociální práce = dlouhodobě působící **metoda sociální práce**:

- a) **jejímž subjektem je** komunita/skupina osob, kterou spojují společně definované sociální problémy, tj. členové komunity se nachází v nepříznivé sociální situaci¹; tato nepříznivá sociální situace je zároveň spojena s dlouhodobými obtížemi v interakcích s okolním prostředím, které jsou společné pro danou komunitu/skupinu,
- b) **jejímž cílem je** posílit schopnost osob žijících v komunitě/náležících k dané skupině společně zvládat/ovlivňovat znevýhodňující a obtížné interakce tím, že získá větší míru kontroly nad okolnostmi svého života; společným úsilím bude dosaženo (komunitou) definovaných cílů.

Větší míru kontroly nad okolnostmi svého života, kterým jsou společně vystaveni, dosahují příslušníci komunity prostřednictvím **práce celého společenství**, na kterém se podílejí všichni relevantní aktéři z komunity, příp. jejího okolí i celé společnosti, za podpory (organizační, vzdělávací, strategické a facilitační) **komunitního sociálního pracovníka**, který k tomuto účelu může využívat **širokou škálu metod** (od motivování, zvyšování sebedůvěry a podpory samoorganizování členů komunity až po zapojování komunity do komunitního plánování, rozvoje lokality či případné iniciace legislativních změn).

Komunitní sociální práce je založená na **propojování sdílených potřeb a existujících zdrojů** (lidských, materiálních, finančních či jiných) **uvnitř komunity** a na **stanovování dosažitelných cílů na základě možností dané komunity** = zplnomocňující proces, který vychází z posilování místních zdrojů;

¹ Nepříznivá sociální situace = oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením. (viz § 3 zákona č. 108/2006 Sb.)

koncentruje se na silné stránky lidí a je posilován zkušeností malých společných úspěchů více lidí, který zvyšuje předpoklady pro udržitelnost výsledků a dosažených změn.

Komunitní sociální práce & Sociální práce:

Komunitní sociální práce	Sociální práce
Komplexní/holistický přístup (víceúrovňový, se zapojením různých aktérů, vyjednávání konsensu, využívání mnoha metod)	Individuální přístup ke klientovi v rámci inter- a multidisciplinární spolupráce
Mobilizace zdrojů uvnitř komunity = interní zdroje komunity a subjektů	Externí a osobní zdroje pomoci
Člen komunity = expert	Klient = držitel problému
Komunitní sociální pracovník = facilitátor, průvodce	Sociální pracovník = odborná podpora
Potřeby definuje sama komunita	Potřeby definované klientem
Změna vyvolaná „zevnitř“	Změna vyvolaná potřebou klienta
Aktivní přístup k řešení problémů - „konám“ → nezávislost členů komunity	Pasivní přijímání pomoci - „čekám“ → sociální pracovník jako motivační prvek k činnostem vedoucím ke změně, aktivita klienta
Symetrické vztahy mezi členy komunity a komunitním sociálním pracovníkem (rovnocennost, zodpovědnost, sdílená zodpovědnost)	Partnerský přístup mezi klientem a sociálním pracovníkem
Důraz na zdroje uvnitř komunity	Důraz na potřeby klienta a zdroje k jejich řešení (klientovy, externí)
Zplnomocňující přístup (zplnomocňující participace)	Individuální přístup zaměřený na řešení nepříznivé sociální situace (zplnomocňující přístup)
Princip „bottom-up“	Princip partnerství

Komunita & Sousedství:

Komunita = skupina lidí, kteří sdílí společné zájmy a hodnoty, a mezi nimiž jsou živé vazby; má určitou vnitřní strukturu, mechanismy organizace a komunikace; pro účely této výzvy je komunita definována lokalitou/teritoriem/územím, kde žijí lidé, které spojují společné podmínky a problémy. Rozhodující dopad komunitní sociální práce by měl být na obyvatele dané MAS, kteří jsou primárně členy komunity.

Sousedství = skupina lidí, které spojuje pouze místo, kde žijí/bydlí, vztahy mezi nimi jsou pouze sousedské; mají však často velmi podobné potřeby, k jejich řešení však nedospívají společnými

silami, ale individuálně, což může leckdy zvyšovat napětí mezi jednotlivci (způsoby naplňování potřeb jedněch nemusí být v souladu se způsoby dalších osob v sousedství).

Sousedství je často výchozím stavem (nejen v sociálně vyloučených lokalitách). Lidé mají podobné potřeby a vytvoření komunitních vazeb může přispět k tomu, aby se učili svoji situaci řešit efektivnějším způsobem společnými silami a s využitím silných stránek/zdrojů v rámci komunity. **Posílení komunitních vazeb a budování komunity může tedy být cílem, k němuž komunitní sociální práce směřuje.**

Členové komunity jsou schopni:

- Efektivně spolupracovat v identifikaci problémů a potřeb komunity
- Dosáhnout shody na cílech a prioritách
- Dohodnout se na způsobu realizace společně stanovených cílů
- Efektivně spolupracovat na požadovaných opatřeních

Komunitní sociální pracovník garantuje, že komunitní sociální práce je realizována v souladu s principy komunitní práce a s etickým kodexem sociální práce. Na komunitní sociální práci se podílejí i další subjekty, zejména členové komunity.

Komunitní sociální pracovník & Sociální pracovník:

„Pracovníci zabývající se rozvojem komunity, kteří pouze pomáhají lidem k tomu, aby žili „pohodlně“ a jednoduše dělají „vše pro lidi“, přičemž za ně identifikují a analyzují jejich problémy a bez diskuse jim předkládají jejich řešení, jsou součástí problému, nikoliv součástí řešení.“ (PNG Book)

Komunitní sociální pracovník	Sociální pracovník
Předmětem jeho zájmu je komunita	Předmětem jeho zájmu je klient - jednotlivec/rodina/skupina
Mapuje potřeby komunity, vyhledává, oceňuje a podporuje její vnitřní zdroje, povzbuzuje k diskusím o problémech a k jejich definování, informuje o možnostech jejich řešení a motivuje členy komunity k hledání a nacházení vlastního řešení problémů společnými silami a za využití dostupných zdrojů a prostředků (zkompetentnění členů komunity)	Poskytuje klientovi podporu a pomoc, pomáhá mu ve chvíli, kdy klient nezvládá řešit problémy vlastními silami Ovlivňuje podobu poskytovaných služeb, sleduje a vyhodnocuje poskytování služeb (naplňování potřeb klienta) Doprovází klienta v jeho životní situaci (zjišťování nepříznivé sociální situace, plánování a realizace opatření ve prospěch klienta) a hájí jeho zájmy
Naslouchá potřebám komunity a jejích členů, zná problémy komunity, podporuje definování potřeb komunitou	Naslouchá potřebám klienta, zná jeho problémy, možnosti a zdroje jejich řešení
Pomáhá členům komunity zapojit se, je facilitátorem a motivačním prvkem procesů	Pomáhá klientovi mobilizovat jeho vnitřní zdroje, společně identifikují externí zdroje a motivuje klienta ke spolupráci

Vůči komunitě vystupuje z partnerské pozice, předkládá své návrhy, ale motivuje k tomu i členy komunity

Vůči klientovi vystupuje z partnerské pozice, předkládá své návrhy, ale motivuje klienta k převzetí vlastní zodpovědnosti

Reflektuje svůj vliv na komunitu (intervize/supervize)

Reflektuje svou práci s klientem (intervize/supervize)

Hodnoty komunitní (sociální) práce jsou naplňovány skrze následující principy ²:

Komunitní (sociální) práce se cíleně řídí a dle situace diferencovaně aplikuje zejména následující principy dobré praxe:

- **Participace a vlastnění procesu i výsledků (process and impact management)**
V celém procesu komunitní práce musí být vytvořeny podmínky pro participaci členů komunity. Participace se rozvíjí postupně na základě motivace, aktivizace a nových zkušeností lidí, díky posílení jejich sebedůvěry, prohlubujícím se vztahu důvěry vůči komunitnímu pracovníkovi a ostatním lidem a zkušenostem z procesu dosahování společných cílů.
- **Etické zacházení s mocí, vlivem a získanými výhodami**
Komunitní pracovník získává vysoce specifické postavení tím, že je vpuštěn do osobní sféry členů komunity, jejich domovů a rodin, jejich nadějí a možností. To mu dává velkou moc. Je záležitostí etiky, že s komunitou zachází s respektem a přijetím, na bázi rovnosti, bez diskriminace, s uznáním preferencí a hodnot členů komunity. Jedná důvěryhodně, ve prospěch komunity jako celku a na základě dohody s komunitou, spolehlivě a transparentně.

² Principy komunitní práce jsou podrobně popsány v Příloze č. 4 - Principy a vodítka komunitní práce.

Indikátory dobré praxe ve vztahu k zajištění participace:

- Všichni členové komunity mají dostatek informací o procesu a plánovaných/očekávaných výsledcích
- Minimálně každý segment či podskupina komunity má prostor pro aktivní zastoupení ve všech procesech demokratického rozhodování a plánování toho, jakým směrem a jakou rychlostí se v reálném rámci bude vyvíjet proces změny a jaké výsledky změny jsou pro ně žádoucí; participace není jen pasivní účastí na komunitním organizování, ale musí být vytvořeny podmínky pro možnost ovlivňovat rozhodování ve všech fázích práce a celkové směřování společné práce
- Každému členu komunity musí prokazatelně být umožněn aktivní podíl na komunitní práci (včetně práva nesouhlasit) a „vlastnění“ procesu i výsledků komunitní práce, nakolik chce a dle svých schopností se může do komunitní práce zapojit

Vodítka pro předkládání projektů komunitní práce: ³

1. Znaky, podle kterých realizátoři projektu chápou a umějí aplikovat hodnoty, principy a metody komunitní práce (organizační, vzdělávací, strategické, facilitační).
2. Jak budou realizátoři projektu garantovat dodržování etických aspektů komunitní práce a etického kodexu sociální práce?
3. Znaky, na základě kterých realizátoři projektu usuzují, že je v dané komunitě vhodné použít metodu komunitní práce.
4. Jaké místní zdroje realizátoři projektu předpokládají, a na základě čeho?
5. Jaké dosažitelné úspěchy realizátoři projektu předpokládají, a na základě čeho?
6. Jaké vstupní předpoklady mají realizátoři projektu pro navázání kontaktu a získání důvěry členů komunity?
7. Na jak dlouho realizátoři projektu práci odhadují a na základě čeho?
8. Jaké členy komunity a jejího okolí předpokládají realizátoři projektu zapojit do společné práce a proč?
9. Jak realizátoři projektu plánují posílit schopnosti komunity zvládat znevýhodňující interakce s okolím?
10. Jak budou realizátoři projektu rozvíjet participaci a garantovat vlastnění procesu i výsledků (process and impact management) členů komunity?
11. Jaká rizika a překážky procesu rozvoje komunity realizátoři projektu vidí a jak se s nimi plánují vypořádat?

1.1. Komunitní centra:⁴

Komunitní centra = centra začleněná do běžné komunity. Cílovou skupinou je komunita a její členové (tj. osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené a další členové komunity).

Vznik komunitního centra je součástí procesu realizace a rozvoje komunitní (sociální) práce v území. Členové komunity se aktivně účastní na všech fázích vzniku a fungování komunitního centra - plánování vzniku komunitního centra, rozhodování o jeho podobě, jeho budování, řízení a zajištění běžného provozu, vyhodnocování funkčnosti a efektivity.

Komunitní centrum slouží jako veřejný prostor pro uskutečňování aktivit komunitní (sociální) práce. Aktivity realizované v rámci komunitního centra naplňují hodnoty a principy komunitní (sociální) práce,

³ Vodítka pro předkládání projektů komunitní práce včetně jednotlivých podotázek jsou součástí Přílohy č. 4 - Principy komunitní práce a vodítka pro předkládání projektů komunitní práce.

⁴ Žadatelům u projektů komunitních center doporučujeme konzultovat projektové záměry s ŘO OPZ!

kteří jsou formulovány v základacích dokumentech komunitního centra či jinak veřejně deklarovány (principy aktivizace, participace, uschopňování, zplnomocnění, kolektivní spolupráce, sdílení zodpovědnosti atd.). Konkrétní podobu aktivit v komunitním centru utváří cílová skupina podle vlastních potřeb a zájmů s cílem zlepšit sociální situaci nejen jednotlivců, ale i komunity jako celku. Komunitní centrum by mělo být neutrálním a otevřeným prostorem, který umožňuje lidem scházet se, společně vytvářet aktivity a řešit sdílené problémy.

Činnost komunitního centra musí mít vždy přímou vazbu na sociální začleňování nebo prevenci sociálního vyloučení osob. Musí být koordinována a zastřešena minimálně jednou osobou s odbornou způsobilostí **sociálního pracovníka** podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, popř. dalšími odbornými pracovníky, pokud to vyžaduje daný druh aktivity. Role sociálního pracovníka a dalších odborných pracovníků působících v komunitním centru a rozsah jejich činnosti (výše jejich pracovního úvazku) musí být vymezena s ohledem na naplňování hodnot a principů komunitní (sociální) práce a vzhledem k charakteru aktivit a celkového dění v komunitním centru.

Aktivity realizované v komunitním centru mohou navazovat na poskytování základních činností registrovaných sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, avšak **nenahrazují poskytování sociálních služeb.** Je nezbytné vždy jasně oddělit aktivity a programy realizované v komunitním centru od poskytování registrované sociální služby.⁵

Primárním cílem fungování komunitního centra je vytvořit prostor pro mobilizaci zdrojů uvnitř komunity. Sekundárním cílem pak je pomáhat řešit problémy místní komunity a do jejich řešení zapojit všechny strany, kterých se tyto problémy dotýkají. Budování komunitního centra je snazší tam, kde jsou již alespoň někteří členové komunity připraveni převzít aktivní roli při řešení společných problémů. Tam, kde tato připravenost členů komunity není dostatečná, je vhodné prostřednictvím komunitní (sociální) práce nejprve aktivizovat členy komunity a motivovat je k zapojení a spolupráci.

Vedle aktivit přispívajících k řešení sociálních problémů komunity a jejich členů mohou komunitní centra realizovat také:

- a) **Kulturní/multikulturní aktivity** realizované „samosprávně“, tj. sebe organizované členy komunity (divadelní představení na téma řešení domácího násilí či pastí bezdomovectví, výstava fotografií mládeže místní komunity na téma „Jak si představuji svoje budoucí povolání“, filmové kluby, specifická podpora členů komunity z pohledu kulturní identity, sebevědomí a překonávání traumat apod.)
- b) **Výchovně/vzdělávací aktivity** (komunitní knihovny, doučování, motivační semináře pro mládež zaměřené na budoucí uplatnění na trhu práce, výchova k občanství, podpora zvyšování dovedností pracovat s místní komunitou atd.)
- c) **Aktivity neformálních skupin veřejnosti a občanských iniciativ** vzniklých na základě zplnomocňujících metod práce směřujících k řešení místních problémů (občansky vedené procesy a projekty, rozvoj zájmových skupin a sítí v sousedstvích přinášející pomoc místním občanům v řešení potřeb a problémů ovlivňujících kvalitu jejich života s dopadem na sociální začleňování a vstup na trh práce, podpora místních lídrů/autorit z řad členů komunity apod.)
- d) **Environmentální aktivity a podpora jejich využití** (aktivity zaměřené na zvelebování životního prostředí komunity, sběr odpadků, společná kultivace veřejných ploch, komunitní zahrada/dílna/doprava atd.)
- e) **Aktivity podporující zapojování cílových skupin do dobrovolnické činnosti** (péče potřebným spoluobčanům na bázi sousedské či generační výpomoci, podpora mezigeneračního setkávání, soužití

⁵ Například nízkoprahové zařízení pro děti a mládež podle § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, není komunitním centrem. Pokud však takový druh sociální služby v obci existuje, může mezi ním a komunitním centrem fungovat spolupráce, z níž mohou mít prospěch jak klienti sociální služby, tak i další členové komunity zapojení do realizace aktivit v komunitním centru, potažmo celá komunita.

a spolupráce, dobrovolnické komunitní kluby jako prevence sociálního vyloučení, sousedský jarmark, komunitní kavárna či jídelna, spížirna nebo sbírka jídla či potřeb pro domácnost, bazar, sociální šatník a pomoc v nouzi atd.)

Také u těchto doplňkových aktivit musí být v žádosti o podporu jednoznačně popsán jejich vliv na sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených a dalších členů komunity. Těžištěm všech aktivit uskutečňovaných v komunitním centru je vždy přímá podpora cílových skupin. Nelze podporovat projekty, v nichž významnou část nákladů představuje nákup zařízení a vybavení nebo nákup služeb bez přímé vazby na sociální začleňování osob. Součástí nákladů projektu mohou být i náklady na **celoživotní vzdělávání sociálních pracovníků** v souladu s § 111 zákona o sociálních službách, a to v rozsahu minimálně 40 hodin za celé období celé období realizace projektu.⁶

Nepodporované aktivity

V této výzvě nebudou podporovány následující aktivity:

- Volnočasové aktivity
- PC/jazykové kurzy jako samostatný projekt
- Osvětová činnost/kampaně jako samostatný projekt
- Tvorba komplexních vzdělávacích programů včetně e-learningových kurzů
- Všeobecné psychologické poradenství, pokud nebude součástí komplexní poradenské práce s účastníkem projektu
- Zahraniční stáže
- Lesní školky (mimo zákon o dětských skupinách kvůli nesplnění hygienických předpisů)
- Provoz mateřských a rodinných center
- Vzdělávání členů realizačního týmu s výjimkou:
  1. vzdělávání realizačního týmu v případě zaměstnanců sociálního podniku, kteří jsou v přímé práci s cílovou skupinou,
  2. vzdělávání realizačního týmu - sociálních pracovníků mimo sociální služby souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a to minimálně 40 hodin za celé období realizace projektu.
  3. vzdělávání realizačního týmu - pečujících osob.

Potřebnost vzdělávacích aktivit zdůvodní žadatel v projektové žádosti.

⁶ Limit minimálně 40 hodin vzdělávání za období realizace projektu je stanoven s ohledem na překročení hranice pro bagatelní podporu účastníka projektu. Maximální rozsah vzdělávání není omezen. Rozsah vzdělávání bude posuzován individuálně v rámci věcného hodnocení projektové žádosti. Bude posuzována potřebnost, účelnost a efektivnost a hospodárnost vzdělávacích aktivit sociálních pracovníků. Projektové aktivity musí být primárně zaměřeny na podporu cílových skupin osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených.